

Kraków, dn. 10.03.2016r.

Urząd Miasta Żory

Ul. Rynek 9

44-240 Żory

Sprawozdanie merytoryczne z realizacji
programu profilaktyki zintegrowanej Archipelag Skarbów®
dla klas drugich
Gimnazjum nr 2 im. Wojciecha Korfantego w Żorach

Informacje ogólne

W dniach 1 i 2 marca 2016r. przeprowadzono dla młodzieży uczącej się w klasach drugich Gimnazjum nr 2 w Żorach realizację programu profilaktyki zintegrowanej Archipelag Skarbów®. W ramach programu, dnia 1 marca, odbyło się zebranie dla rodziców uczniów biorących udział w programie.

Realizacja programu Archipelag Skarbów® dla młodzieży była przewidziana dla 127 uczniów – liczba uczniów podana przez szkołę wg list szkolnych. W pierwszym dniu mityngu według szkolnej listy obecności uczestniczyło 117 uczniów, natomiast w drugim mityngu uczestniczyło 112 uczniów.

W zebraniu dla rodziców uczestniczyło 10 osób.

Opis programu

Cele i metodyka

Archipelag Skarbów® jest programem profilaktycznym w całości opartym na modelu profilaktyki zintegrowanej¹.

Zgodnie z założeniami profilaktyki zintegrowanej cele programu obejmują bardzo szerokie spektrum. Zostały one wyliczone poniżej w uporządkowaniu według obszarów tematycznych:

- profilaktyka korzystania z substancji psychoaktywnych:
  - ograniczenie używania przez młodzież alkoholu i narkotyków,
- wychowanie ku miłości i odpowiedzialności za swoją seksualność:
  - wzbudzenie motywacji do pracy nad własnym rozwojem w sferze budowania dojrzałych więzi,
  - ukazanie postaw i działań, które zwiększą szanse przeżycia prawdziwej, wiernej i trwałej miłości,
  - podważenie obecnych w popkulturze silnie szkodliwych mitów na temat miłości i seksualności,
  - ograniczenie korzystania z pornografii,
  - przeciwdziałanie skutkom seksualizacji dziewcząt, w tym zjawisku „samo-uprzedmiotowienia”²,
- profilaktyka ciąż nastolatek i profilaktyka HIV/AIDS:

---

¹ Szczegółowy opis modelu dostępny w: Grzelak Sz. „Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce”. Rubikon 2009, wydanie II rozszerzone.

² Zurbriggen, E.L. i inni (2007). Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls. Washington, D.C.: Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne, marzec 2007.

- zmotywowanie młodzieży do utrzymania postawy wstrzemięźliwości seksualnej lub powrotu do tej postawy (jeśli chodzi o młodzież po inicjacji seksualnej),
- poszerzenie wiedzy młodzieży na temat zakażeń przenoszonych drogą płciową i skutecznych metod zapobiegania im,
- profilaktyka przemocy:
  - ograniczenie natężenia przemocy rówieśniczej w formie fizycznej i słownej, a także przemocy o podtekście seksualnym,
  - wzrost szacunku chłopców wobec dziewcząt i dziewcząt wobec samych siebie,
- cele i efekty ogólnoprofilaktyczne:
  - podwyższenie kompetencji w zakresie zachowań asertywnych,
  - wzmocnienie czynników chroniących w profilaktyce (więź z rodzicami, nauczycielami, identyfikacja z własnym systemem wartości – religijnym lub świeckim).

Program profilaktyczny Archipelag Skarbów® składa się z trzech elementów: dwóch mityngów dla młodzieży, spotkania dla rodziców oraz szkolenia dla Rady Pedagogicznej.

W tym roku szkolenie dla rady pedagogicznej w Państwa szkole nie odbyło się związku z regularną realizacją programu Archipelag Skarbów® dla kolejnych roczników młodzieży. W przypadku stałej współpracy to szkolenie jest prowadzone co kilka lat.

Program Archipelag Skarbów® jest przeprowadzony w oparciu o udźwiękowane prezentacje multimedialne. Umożliwia to wykorzystanie wrażliwości współczesnych młodych odbiorców, którzy, mając częsty kontakt z mediami elektronicznymi, łatwo angażują się w zajęcia przypominające stylem telewizyjne show. Metodyka programu świadomie wykorzystuje estetykę popkultury, podkładając pod lekką, barwną formę głębokie profilaktyczne treści. Zaletą takiej konstrukcji przekazu profilaktycznego jest możliwość polisensorycznego dotarcia do każdego z odbiorców programu, z uwzględnieniem różnic indywidualnych we wrażliwości na poszczególne rodzaje bodźców. Bogate udźwiękowanie prezentacji pomaga w utrzymaniu uwagi odbiorców programu.

W trakcie każdej części programu prowadzone są ćwiczenia aktywizujące w formie dialogu z całą grupą lub pojedynczymi osobami, fantazji sterowanej, scenek odgrywanych przez kilku lub kilkunastu aktorów-ochotników, zadań angażujących zarówno ochotników, jak i pozostałą młodzież oraz minitreningu asertywności.

W prowadzeniu ćwiczeń trenerzy bazują na pozytywnym potencjale, który posiada młodzież. Celem prowadzących jest wydobyć go z każdej młodej osoby, która zaangażowała się w proponowane ćwiczenia. Jeśli występuje konieczność

jasnego postawienia granic lub udzielenia przestrogi, dzieje się to z zachowaniem zasad dobrej komunikacji i szacunku dla tej osoby. Uczestnicy ćwiczeń otrzymują od trenerów nagrody w podziękowaniu za zaangażowanie według określonych zasad.

Treści

Program dla młodzieży obejmował 8,5 godziny lekcyjnej w układzie dwóch mityngów, z których każdy trwał około 3,5 godziny zegarowej.

W trakcie pierwszego mityngu przedstawiono całościowy sposób patrzenia na człowieka jako tego, który posiada ciało, uczucia, rozum, sferę duchową i więzi z innymi ludźmi. Omówione zostały również elementy wiedzy o miłości w kontekście zadań rozwojowych wieku dojrzewania. Fizyczne i emocjonalne aspekty miłości zostały przedstawione jako bardzo potrzebne i piękne. Nacisk położono jednak na pokazanie znaczenia rozumowych, wolicjonalnych i duchowych aspektów miłości – zwłaszcza dla dokonania mądrego wyboru partnera życiowego i związanej z tym trwałości związku.

Przedstawiono młodzieży wagę okazywania sobie nawzajem szacunku, szczególnie w kontekście budowania relacji z innymi ludźmi. Młodzież była uwrażliwiana na to, by patrzeć na dziewczęta/ chłopców z szacunkiem i całościowo, a nie tylko na ich ciało. Młodzi ludzie byli zachęceni do tego, by domagać się od innych takiego całościowego traktowania. Ten element programu Archipelag Skarbów® jest profilaktyczną odpowiedzią na groźne zjawisko seksualizacji opisane przez Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne³. Jedną z wielu konsekwencji tego zjawiska jest zjawisko samouprzedmiotowienia dziewcząt, które polega na tym, że dziewczęta uczą się traktować siebie jako obiekty służące do oglądania, które są poddawane ocenie opartej na wyglądzie zewnętrznym z jednoczesnym pominięciem pozostałych aspektów. Elementy mające przeciwdziałać temu zjawisku zawarte są w różnych częściach programu. Podjęty został problem zachowań agresywnych i uprzedmiotawiających – szczególnie w relacjach między chłopcami i dziewczętami.

Taki dobór treści programu Archipelag Skarbów® wynika z modelu profilaktyki zintegrowanej, który zakłada, że treści programu profilaktycznego powinny dawać młodym ludziom pomoc na aktualnym etapie ich rozwoju. Do zadań rozwojowych okresu dojrzewania należą (wg klasyfikacji E. Eriksona⁴):

- akceptacja własnego, dojrzewającego ciała i swojej płci,

---

³ Materiał z Konferencji Sejmowej pt.: „Odebrana niewinność. Seksualizacja kobiet i dziewcząt w mediach i reklamie” zorganizowanej przez Stowarzyszenie Twoja Sprawa w dniu 19.03.2013. Do pobrania ze strony: <http://www.twojasprawa.org.pl/dokumenty/RaportAPA-polski.pdf>.

⁴ Erikson E., „Dzieciństwo i społeczeństwo”. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2000.

- świadome i refleksyjne przyjęcie modelu roli płciowej i modelu stosunku do płci przeciwnej,
- nauka kierowania swoją seksualnością i odpowiedzialności za nią,
- przejście od zależności w poglądach i decyzjach od grupy rówieśniczej do samodzielnej i niezależnej oceny wartości, wyborów i zachowań.

Bardzo istotnym elementem pierwszego mityngu było metaforyczne przedstawienie pięknych, ale czasem groźnych sił, które budzą się we wnętrzu dojrzewającego człowieka. Metodyka programu świadomie wykorzystuje symbole i metafory, które przewijają się przez cały czas pracy z młodzieżą, by ułatwić młodym ludziom niekrępujące prowadzenie rozmów na tematy związane z miłością, seksualnością, zdrowym rozwojem i jego zagrożeniami. Metaforą silnych impulsów, które z dużą siłą dochodzą do głosu w dorastającym człowieku (m.in.: zakochania, pobudzenia seksualnego czy złości i gniewu), są tygrysy. Dzięki tej metaforze trenerom łatwo pokazać uczestnikom programu zarówno pozytywne aspekty przeżywania tych emocji, jak i niebezpieczne konsekwencje, jakie mogą się pojawić, jeśli nie umie się nad nimi panować. W czasie programu trenerzy przedstawili również konkretne sposoby nauki oswojania „wewnętrznych tygrysów” i kierowania nimi. Na koniec pierwszego mityngu trenerzy zachęcali młodzież, by jeden raz, w konkretnej sytuacji, postarali się wykorzystać którąś z omawianych wskazówek. W ten sposób program wykorzystuje opisaną przez Hansena skuteczną strategię profilaktyczną, jaką jest motywowanie młodzieży do podjęcia prozdrowotnych minidecyzji.⁵

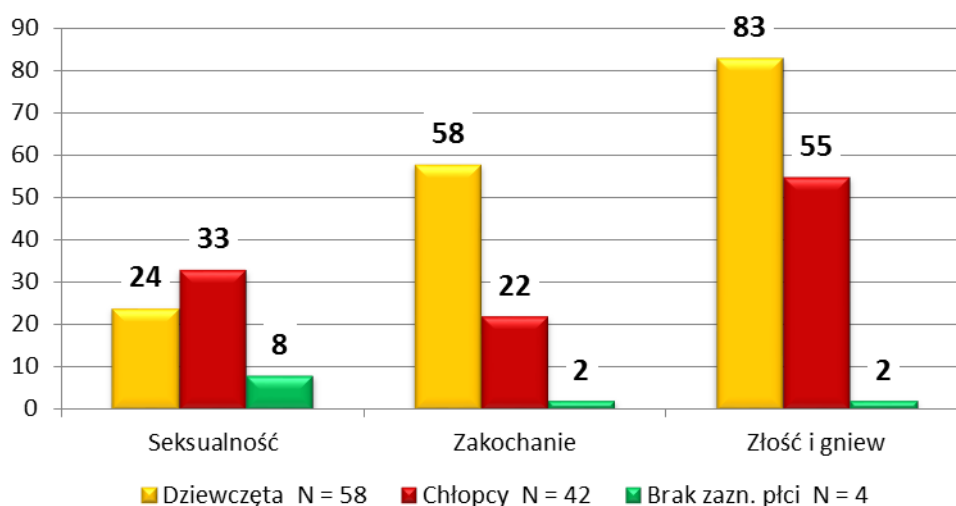
Na początku drugiego spotkania przeprowadzono wśród młodzieży ankietę badającą wykorzystanie omawianych pierwszego dnia wskazówek przez uczniów. W badaniu udział brali jedynie uczniowie, którzy byli na pierwszym spotkaniu.

Poniższy wykres pokazuje, że mimo krótkiego czasu między spotkaniami zdecydowana większość młodzieży podjęła próbę oswojania swoich „wewnętrznych tygrysów”. W badaniu wzięło udział 28 dziewcząt, 22 chłopców, a kolejne 2 osoby nie zaznaczyły swojej płci.

---

⁵ Hansen W. (1992) za: Grzelak Sz. „Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce”. Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2009, wydanie II rozszerzone.

Wyniki ankiety z minidecyzjami profilaktycznymi "tygrysy"

Jak widać, najwięcej minidecyzji dotyczyło radzenia sobie ze złością i gniewem, było ich w sumie 140. Nieco mniej decyzji podjętych przez młodzież dotyczyło zakochania - 82 - i seksualności - 65.

Podsumowując, wśród 104 uczniów (średnie wyliczenie uwzględnia odpowiedzi osób, które nie zaznaczyły swojej płci) zostało podjętych w sumie 287 minidecyzji. Statystycznie każdy uczeń podjął 2,76 minidecyzje.

Przytoczone wyniki zostały zaprezentowane młodzieży pod koniec drugiego mityngu. Celem tego elementu było pokazanie młodzieży, że większość osób podjęła zadanie postawione przez trenerów i że wykonała je w szerszym zakresie, niż zawierała instrukcja oraz uświadomienie młodym ludziom dużego pozytywnego potencjału, jaki posiadają, jeśli chodzi o podejmowanie zachowań związanych z nauką panowania nad swoimi wewnętrznymi przeżyciami. Równocześnie cel metodyczny, jakim było zaangażowanie młodzieży w podjęcie minidecyzji profilaktycznych służących nauce umiejętności koniecznych dla zdrowego stylu życia, został osiągnięty.

W kolejnym elemencie programu w sposób jasny pokazane zostało, że oswojenie „wewnętrznych tygrysów” jest możliwe tylko wtedy, gdy żyje się na trzeźwo, ponieważ korzystanie z różnego rodzaju substancji psychoaktywnych – w tym zwłaszcza alkoholu lub narkotyków – w okresie dorastania powoduje zahamowanie rozwoju umiejętności radzenia sobie z emocjami oraz nabywania umiejętności społecznych.

W trakcie drugiego mityngu bliżej omówione zostały zagadnienia związane ze współżyciem seksualnym. Za każdym razem, gdy mowa była o relacjach międzyludzkich czy współżyciu seksualnym, przedstawiano je jako wyraz więzi dwóch osób posiadających wszystkie ludzkie wymiary, a nie tylko jako kontakt dwóch ciał.

Podczas całego programu trenerzy dbali o dobrą komunikację z uczestnikami oraz modelowali postawę wzajemnego szacunku do każdej osoby niezależnie od wyrażanych przez nią opinii i podejmowanych zachowań. Miało to szczególne znaczenie przy podejmowaniu z młodzieżą delikatnego tematu, jakim jest seksualność.

W czasie drugiego spotkania wyraźnie ukazane zostało zarówno piękno seksualnej bliskości, jak też i szeroki wachlarz konsekwencji wczesnych kontaktów seksualnych – od bezpośrednich konsekwencji emocjonalnych, poprzez konsekwencje związane z budowaniem przyszłych związków, aż po konsekwencje zdrowotne. Skierowana została do młodzieży wyraźna zachęta do wstrzemięźliwości seksualnej aż do czasu zawarcia związku małżeńskiego. Pokazana została wartość takiego czekania, niezależnie od przeszłych doświadczeń. Osobną troską objęte zostały osoby, które w wyniku cudzego przymusu lub własnych decyzji podjęły już kontakty seksualne. Podjęcie tych delikatnych tematów w dużej grupie młodzieży pozwoliło zachować anonimowość i bezpieczeństwo uczestniczącym w spotkaniu ofiarom przemocy. Skierowany do nich przekaz obejmował trzy elementy: ukazanie piękna i potencjału ich zranionej seksualności, uwolnienie od poczucia winy oraz zachętę do szukania pomocy. Osoby, które podjęły kontakty seksualne w wyniku własnych decyzji (one także pozostają anonimowe), nie były w żaden sposób osądzone ani dyskryminowane, natomiast skierowano do nich zachętę do przyjęcia nowego sposobu budowania związków w przyszłości. Celem tego fragmentu programu było pokazanie sfery seksualnej człowieka jako pięknej i ważnej w jego życiu, ale nie centralnej.

Warto w tym miejscu wspomnieć o badaniach prowadzonych przez Fundację Homo Homini im. Karola de Foucauld i Instytut Profilaktyki Zintegrowanej, które pokazują, że wysoki poziom seksualizacji młodzieży koreluje m.in. z występowaniem myśli samobójczych u dziewcząt, korzystaniem z pornografii przez chłopców, upijaniem się, używaniem narkotyków i podejmowaniem wczesnych kontaktów seksualnych przez młodzież obu płci. Szerzej o wpływie zjawiska seksualizacji na młodzież można przeczytać w artykule dr. Grzelaka, który ukazał się w czerwcu 2013 roku w czasopiśmie „Świat Problemów”.⁶

W nawiązaniu do tematu seksualności przedstawiona młodzieży została wiedza o antykoncepcji pochodząca z wyników najnowszych badań naukowych^{7,8}. Omówione zostały najważniejsze sposoby działania popularnych metod antykoncepcyjnych z rozróżnieniem na działania o charakterze antykoncepcyjnym i wczesnoporonnym. Współczynniki skuteczności poszczególnych metod omówione zostały w sposób

---

⁶ http://www.swiatproblemow.pl/2013_06_4.html.

⁷ Trussel J. i inni „Contraceptive Technology” 20th edition, 2011.

⁸ Trussel J. “Contraceptive failure in the United States”, Contraception (83) 2011.

ukazujący zamazaną w środkach masowego przekazu różnicę między perfect use (idealne stosowanie), a typical use (typowe stosowanie). Akcent położony został na to, że przy podjęciu kontaktów seksualnych nie ma możliwości całkowitego wykluczenia poczęcia dziecka, nawet przy zastosowaniu środków antykoncepcyjnych.

Omówione zostały również najważniejsze rodzaje zakażeń przenoszonych drogą płciową, w tym zakażenie wirusem HIV, wraz z informacją o tym, które z nich mogą nie dawać widocznych objawów oraz którymi można się zakazić także przez kontakty seksualne bez pełnego współżycia. Podane zostały współczynniki skuteczności prezerwatywy w ochronie przed poszczególnymi zakażeniami^{9,10}. Przetawienie tych danych miało na celu uświadomienie młodzieży, że chociaż prezerwatywa daje częściową ochronę przed zakażeniami przenoszonymi drogą płciową, to jednak w żadnej mierze nie jest to ochrona pełna – nawet przy każdorazowym i w pełni poprawnym korzystaniu. Znaczenie takiej wiedzy podkreśla teoria homeostazy ryzyka. W myśl tej teorii i potwierdzających ją badań empirycznych fałszywe poczucie stuprocentowego bezpieczeństwa może powodować wzrost ryzykowności zachowań. Świadomość realnego poziomu ryzyka jest potrzebna szczególnie nastolatkom, którzy mają tendencję do zaniżania ryzyka i zakładania, że „mnie to na pewno nie spotka”.

W sposób bardzo wyraźny przedstawiona została wiedza na temat niekorzystnego wpływu środków psychoaktywnych na zawieranie znajomości i budowanie relacji. Do młodzieży skierowana została wyraźna zachęta do całkowitej abstynencji od narkotyków oraz do całkowitego unikania alkoholu w okresie dojrzewania, by umożliwić sobie naukę radzenia sobie ze stresem, kontaktami międzyludzkimi i wieloma innymi umiejętnościami, których rozwój zatrzymuje się u osób korzystających z substancji psychoaktywnych. Ukazana została siła presji rówieśniczej i waga asertywnego radzenia sobie z nią. Tematy związane z sięganiem przez młodzież po środki psychoaktywne (alkohol, narkotyki) zostały poruszone w odniesieniu do głębokich motywacji młodych ludzi, by być szczęśliwym w życiu osobistym. W świetle badań nad skutecznymi programami w profilaktyce problemów młodzieży daje to największe szanse na zmianę postaw i zachowań młodzieży.

Jedną z form aktywizacji młodzieży na rzecz zdrowego stylu życia był **Festiwal Twórczości**, który odbył się na koniec drugiego mityngu. Festiwal jest elementem, w którym sama młodzież formułuje przekaz profilaktyczny skierowany do rówieśników. Prezentacja przez młodych ludzi twórczych prac promujących zdrowy styl życia wobec dużej grupy rówieśników pokazuje, że trenerom udało się przełamać typową dla grup

---

⁹ Weller S., Davis K. “Condom effectiveness in reducing heterosexual HIV Transmission”. The Cochrane Library, Issue 3, 2004. Chichester, UK.

¹⁰ McKay A. “The effectiveness of latex condoms for prevention of STI/HIV”. The Canadian Journal of Human Sexuality, 2007, vol 16 (1-2).

nastolatków barierę wstydu przed publicznym deklaramentem się po stronie wartości i mądrego podejścia do życia. **Aż 11 uczniów zaangażowało się w przygotowanie 8 prac na Festiwal Twórczości.** Uczniowie podjęli tematy: miej zasady i bądź im wierny; miłość w której najważniejszy jest niebieski (czyli rozum i to, co duchowe, a nie tylko ciało i uczucia); szacunek do dziewczyn i kobiet; osvajanie tygrysów (sił seksualności, złości, zakochania).

W różnych momentach programu zaprezentowane zostały wybrane wyniki badań nad postawami młodzieży. Wybór wyników opierał się na kryterium profilaktycznej przydatności przekazania ich młodzieży. W większości były to wyniki, które pokazują dojrzałość i rozsądek młodych ludzi. W ten sposób trenerzy zmieniali przekonania normatywne młodzieży, stosując jedną z najskuteczniejszych strategii profilaktycznych wg klasycznych badań Hansena.¹¹

W najistotniejszych momentach programu trenerzy dzielili się swoimi osobistymi doświadczeniami. Zasadą obowiązującą trenerów programu Archipelag Skarbów® jest to, że ich życie osobiste musi pozostawać w zgodzie z treściami i wartościami, jakie przekazują młodzieży w czasie zajęć – to sprawia, że ich przekaz jest autentyczny, a przez to mają możliwość modelowania różnych prozdrowotnych zachowań. Jest to ważny element programu, ponieważ w okresie dojrzewania młodzi ludzie kształtują swoją tożsamość, określają swoje podejście do życia, a identyfikacja z konkretną osobą, która staje się wzorem, jest w tym pomocna.

Na zakończenie programu trenerzy zostawili adres e-mail, na który uczniowie mogą zgłaszać się zarówno ze swoimi uwagami dotyczącymi realizacji, jak i problemami czy prośbami o wsparcie.

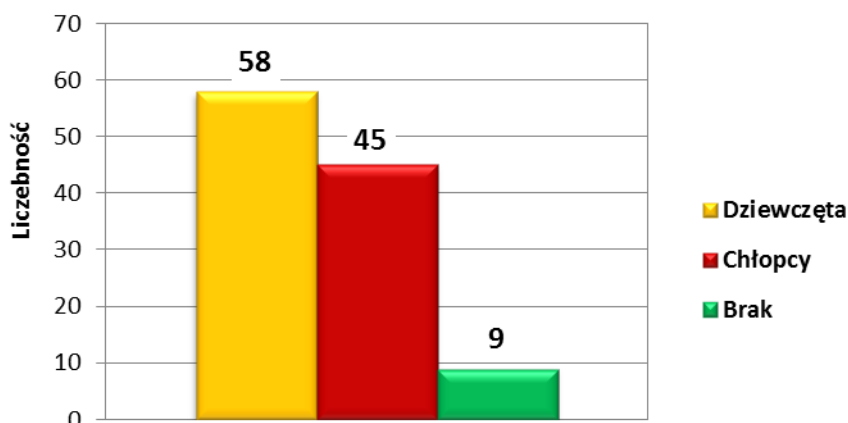
Wyniki ankiet ewaluacji bezpośredniej

Na zakończenie programu została przeprowadzona wśród uczniów ankieta oceniająca program i jego przydatność dla młodzieży.

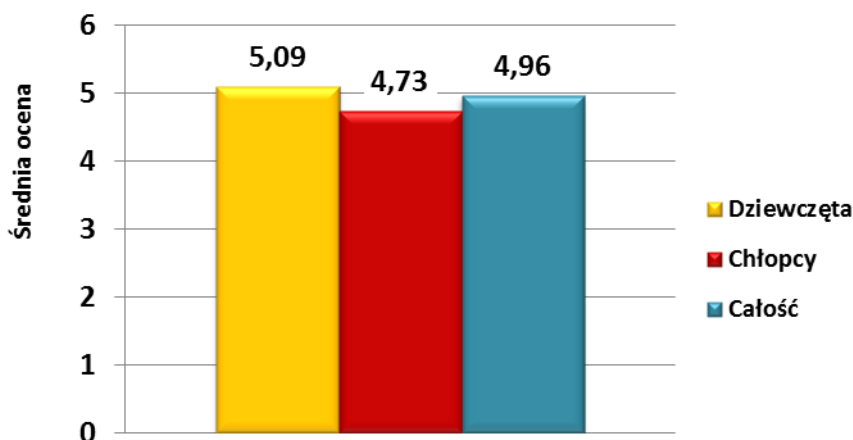
¹¹ Hansen W. (1992) za: Grzelak Sz. „Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce”. Wydawnictwo Rubikon, 2009, wydanie II rozszerzone.

Liczba ankiet zebranych na koniec drugiego mityngu

Ankiety ewaluacji bezpośrednio wypełniło i oddało 58 dziewcząt i 45 chłopców. Ponadto 9 osób w ankiecie nie zaznaczyło swojej płci. Ich odpowiedzi w dalszej części sprawozdania zostały ujęte w słupku „całość”.

Ocena programu przez uczestników

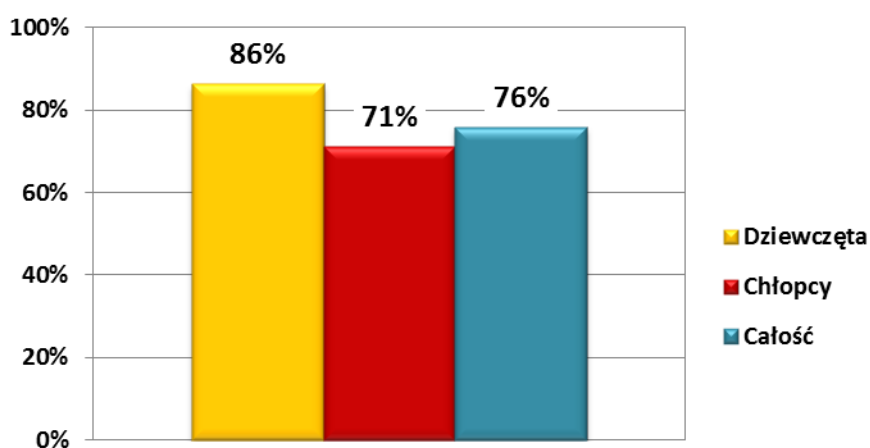

Powyższy wykres wskazuje średnią ocen w skali od 1 do 6.

W Państwa szkole średnia ocena programu wystawiona przez młodzież jest bardzo wysoka wyższa od ogólnopolskiej średniej za rok szkolny 2014/15, która wynosiła 4,7. Dziewczęta oceniły realizację nieco wyżej niż chłopcy.

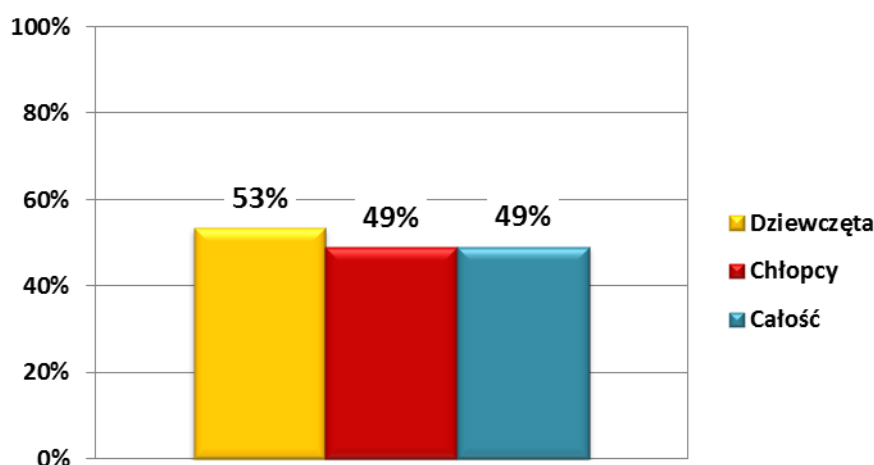
Na wszystkich wykresach poniżej nie przedstawiono wyników osób, które nie zaznaczyły płci, żeby wykresy były bardziej przejrzyste dla osób czytających sprawozdanie. Odpowiedzi tych osób zostały jednak uwzględnione w słupku „całość”.

Odsetek osób, które na programie dowiedziały się przydatnych rzeczy

Zdecydowana większość młodzieży z Państwa szkoły oceniła program Archipelag Skarbów® jako przydatny.

Odsetek osób deklarujących, że program pomógł im w oswojeniu sił, które w nich są

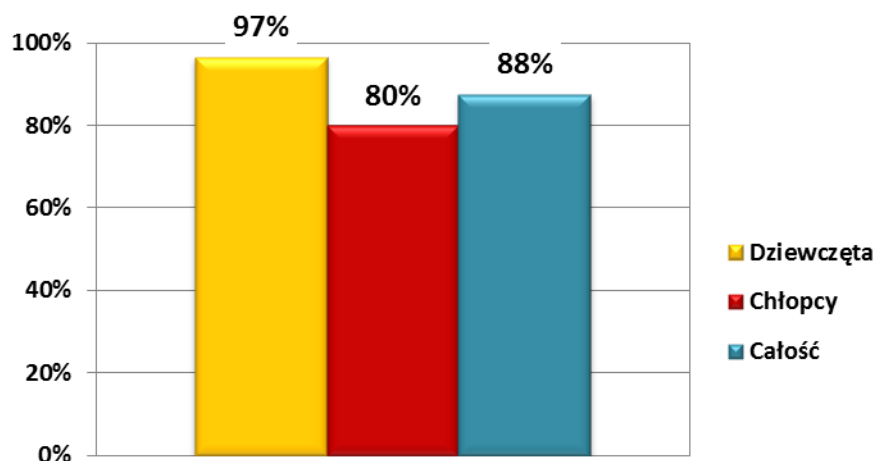
Niemal połowa młodzieży stwierdziła tuż po programie, że był on pomocny w nauce radzenia sobie z własnymi przeżyciami wewnętrznymi. Ten wynik oznacza, że 49% uczniów odniosło korzyść z udziału w programie jeszcze w czasie jego trwania.

Prezentowane poniżej wykresy pozwalają zobaczyć, jaki odsetek uczniów skorzystał z profilaktycznego przekazu programu Archipelag Skarbów® choćby w zakresie jednego obszaru zachowań ryzykownych, a jaki odsetek uczniów skorzystał z niego w szerszym zakresie.

Pierwszy wykres przedstawia odsetek osób, które po programie poczuły się zmotywowane do podjęcia zdrowego stylu życia w przynajmniej jednym aspekcie poruszonym w czasie programu, czyli m.in. do:

- unikania alkoholu,
- unikania narkotyków,
- unikania pornografii,
- oswojania „wewnętrznych tygrysów”,
- większego szacunku do innych ludzi,
- czekania z rozpoczęciem współżycia seksualnego do ślubu lub dorosłości.

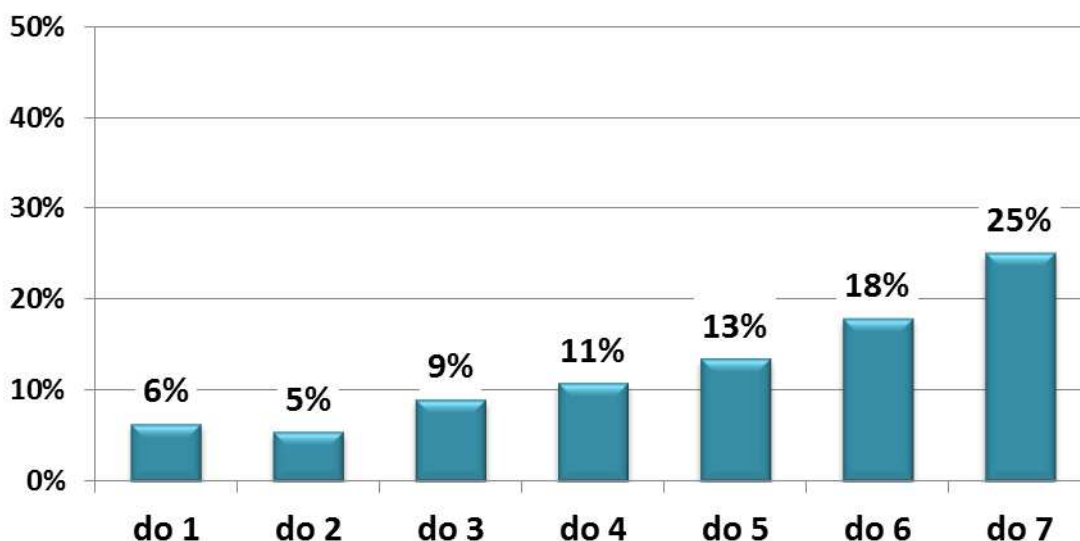
Odsetek osób zachęconych do zdrowego stylu życia przynajmniej w jednym aspekcie

Jak pokazuje powyższy wykres, prawie każdy uczeń uczestniczący w programie Archipelag Skarbów® poczuł się zmotywowany do zdrowego stylu życia, jaki jest w programie proponowany.

Poniższy wykres przedstawia odsetki młodzieży w podziale według ilości zachowań prozdrowotnych, do których uczniowie poczuli się zachęcani.

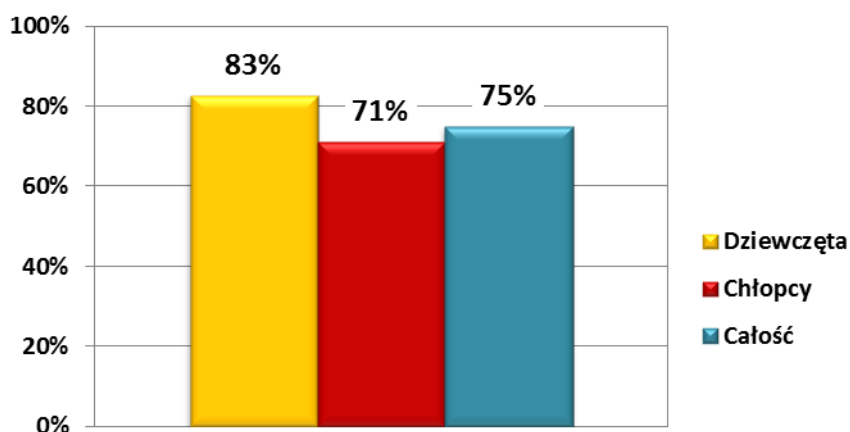
Odsetek osób zachęconych do wielu zachowań prozdrowotnych

Jak widać na wykresie, tylko pojedyncze osoby poczuły się zachęcane do jednego lub dwóch zachowań prozdrowotnych promowanych w programie Archipelag Skarbów®, natomiast aż 76% uczniów poczuło się zmotywowanych do trzech lub więcej takich zachowań.

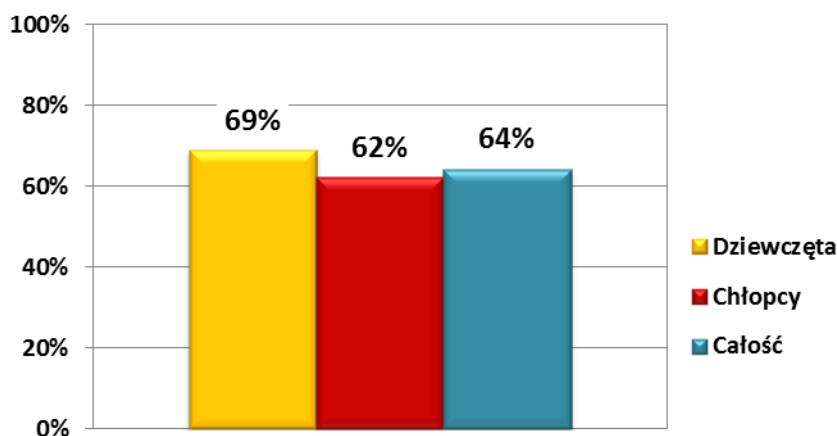
Poniżej przedstawione zostanie szczegółowe zestawienie osób zmotywowanych do podjęcia poszczególnych zachowań prozdrowotnych, zaczynając od unikania narkotyków i alkoholu, poprzez większe szanowanie innych, unikanie pornografii i czekanie z rozpoczęciem współżycia do ślubu lub dorosłości.

Odsetek osób zachęconych do unikania narkotyków

Zdecydowana większość młodzieży, w tym prawie wszystkie dziewczęta, odczuły motywację do unikania narkotyków. Odsetki osób zachęconych do takiego zachowania są bardzo wysokie i jest to pozytywna informacja w kontekście nielegalności tego rodzaju substancji psychoaktywnych.

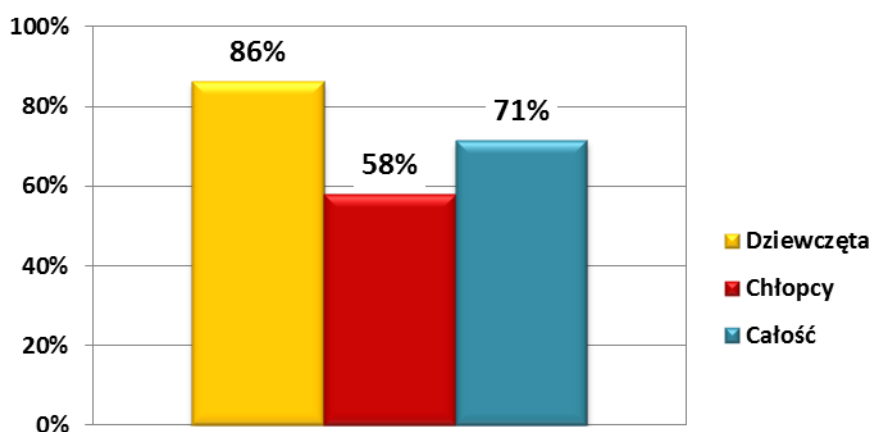
Odsetek osób zachęconych do unikania alkoholu

W państwa szkole blisko 2/3 młodzieży poczuło się zmotywowane do większego unikania alkoholu.

Kolejne pytanie dotyczyło zachęty do większego szanowania innych. Szacunek i przemoc to dwa przeciwne krańce kontinuum. Nie jest możliwe darzenie kogoś głębokim szacunkiem i jednocześnie stosowanie względem niego przemocy. Motywowanie młodzieży do większego szacunku jest zatem inaczej sformułowaną zachętą do unikania przemocy.

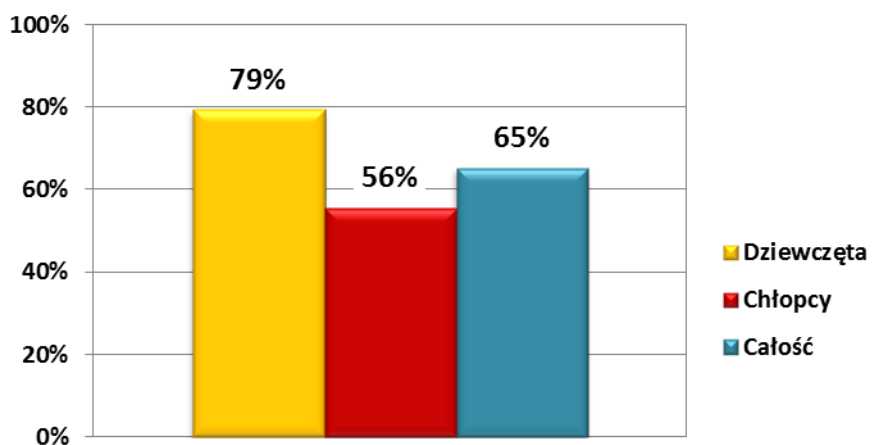
Odsetek osób zachęconych do większego szanowania innych

Jak widać, zdecydowana większość młodzieży poczuła się zmotywowana do większego szanowania innych. Dziewczeta zdecydowanie częściej niż chłopcy udzielały takiej odpowiedzi w ankiecie.

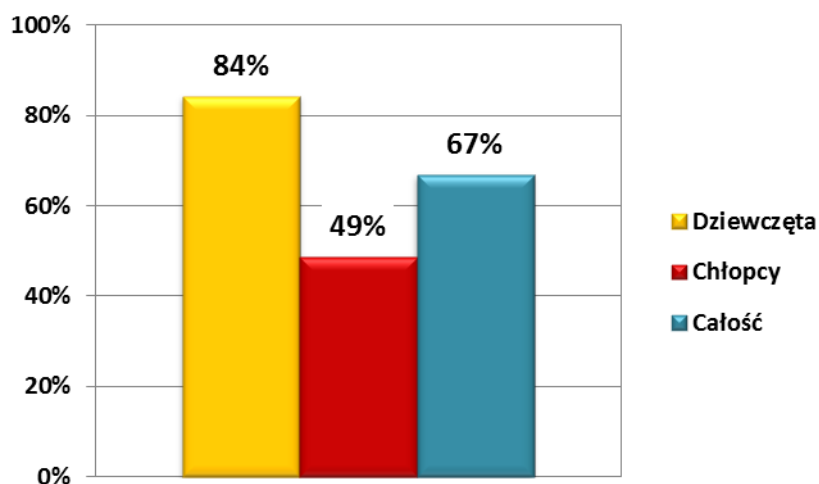
Następne wykresy odnoszą się do intencji zmiany zachowań młodzieży w sferze seksualności.

Odsetek osób zachęconych do unikania pornografii

Ponad połowa młodzieży poczuła się zmotywowana do większego unikania pornografii. Z badań Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej wynika, że prawie 35% chłopców z klas II gimnazjum korzysta z pornografii 6 i więcej razy w miesiącu, a ok 16% ogląda tego typu treści częściej niż raz dziennie, podczas gdy wśród dziewcząt to odpowiednio 4% i 2%. Wobec takiego nasilenia problemu używania treści pornograficznych przez młodzież warto docenić, że zdecydowana większość młodzieży uczestniczącej w programie Archipelag Skarbów®, w tym ponad 2/3 chłopców, poczuła się zmotywowana do unikania tego zachowania.

Odsetek osób zachęconych do czekania ze współżyciem seksualnym do ślubu lub prawdziwej dorosłości

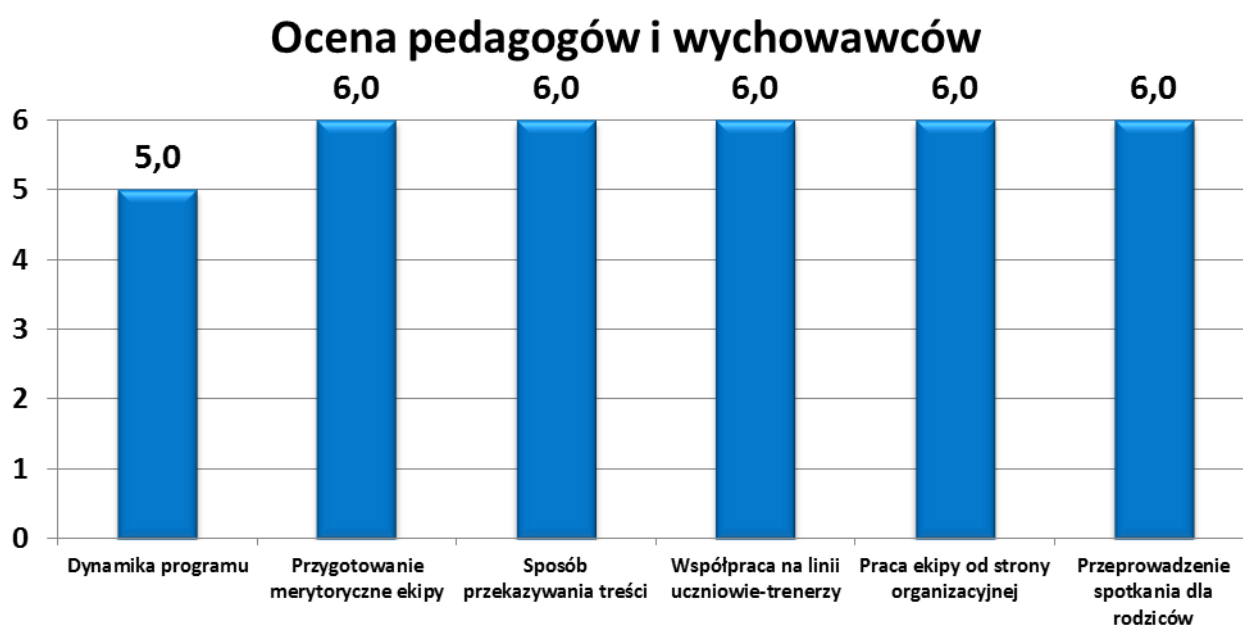
Znaczna większość młodzieży poczuła się zmotywowana do czekania z rozpoczęciem kontaktów seksualnych do ślubu lub dorosłości (rozumianej nie jako uzyskanie pełnoletności, ale pełnej niezależności). Dziewczęta znacznie częściej niż chłopcy zadeklarowały taką motywację. Uwagę zwraca dość niski odsetek chłopców zmotywowanych do takiego zachowania. Warto byłoby, podobnie jak w przypadku korzystania z alkoholu, by przyjrzeni się Państwo zachowaniom swoich uczniów w tej sferze.

Wyniki ankiety ewaluacyjnej pedagoga

Ankieta przekazana do Archiwum Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej wypełniona została przez szkolnego pedagoga głównie na podstawie jego własnych obserwacji.

Poniższy wykres pokazuje, że w skali od 1 do 6 ekipa realizująca program profilaktyki zintegrowanej Archipelag Skarbów® otrzymała bardzo dobre i celujące oceny na wszystkich poziomach mających wpływ na odbiór programu przez młodzież (średnia ocena wyniosła **5,8**). Ocena pedagoga lub innego członka kadry pedagogicznej jest ważna, gdyż program Archipelag Skarbów® ma za zadanie umocnienie działań profilaktycznych i wychowawczych realizowanych na gruncie rodziny i szkoły. Ocenę pedagoga można po części traktować jako opinię o jakości realizacji programu, a po części jako parametr wskazujący na stopień dopasowania treści i metodyki programu do spojrzenia przedstawiciela szkoły na sprawy wychowania i profilaktyki.

Bardzo wysoka ocena pedagoga wskazuje na to, że realizacja programu, która odbyła się w Państwa szkole, cechowała się dobrym dopasowaniem formy i treści do potrzeb młodzieży biorącej udział w Archipelagu Skarbów®, a cele, jakie stawiał sobie program, zostały osiągnięte.

W opinii pedagoga zawartej w ankiecie program Archipelag Skarbów® był w szkole potrzebny, ponieważ jego treści mają wpływ na rozwój emocjonalny ucznia, a tematyka związana z miłością i seksualnością jest dość trudna do poruszania w środowisku szkolnym. Zdaniem pedagoga program był wsparciem dla rodziców i nauczycieli we wprowadzeniu młodych ludzi w dorosłe życie.

Warto również by wychowawcy i nauczyciele po programie zasygnalizowali młodzieży otwartość na kontakt indywidualny. Uczniowie, których program poruszył, mogą szukać pomocy dla siebie lub swoich bliskich w związku z ukrywanymi dotąd problemami.

Wyniki ankiety ewaluacyjnej lidera ekipy

Na skuteczność konkretnej realizacji programu Archipelag Skarbów® dla uczestniczącej w nim młodzieży wpływa kilka czynników, które można podzielić na dwie grupy: związane z pracą trenerów (nawiązanie kontaktu ze szkołą, przygotowanie merytoryczne i organizacja ekipy, współpraca z uczniami) oraz związane z zaangażowaniem szkoły w przeprowadzenie programu (zapewnienie odpowiedniego zaciemnienia sali i odpowiednio dużego ekranu oraz sprawnie działającego sprzętu nagłaśniającego, współpraca pedagoga i nauczycieli z trenerami przed i w trakcie programu). Pracę ekipy ocenia pedagog szkolny, zaś przygotowanie szkoły lider ekipy prowadzącej program Archipelag Skarbów®.

Można powiedzieć, że obie grupy czynników w równym stopniu ważą na skuteczności konkretnej realizacji programu dla młodzieży.

W ankiecie wypełnionej po realizacji lider ekipy podkreślił bardzo dobre przygotowanie techniczne szkoły do programu. Dobrze zaciemniona sala, bardzo dobrze widoczna prezentacja i świetne nagłośnieniem – to bardzo ważne warunki techniczne, które szkoła zapewniła.

Trenerom udało się nawiązać bardzo dobry kontakt z uczniami, którzy byli bardzo aktywni i chętnie brali udział w ćwiczeniach ilustrujących treści programu.

Podsumowanie

Miarodajnym źródłem wiedzy o wysokiej skuteczności programu Archipelag Skarbów® są wyniki kontrolowanych badań ewaluacyjnych przeprowadzone w latach 2007-2008 (patrz: Grzelak, 2009).

Ankiety wypełniane po zakończeniu każdego programu przez młodzież oraz przez szkolnego pedagoga nie mogą spełniać tak radykalnych kryteriów metodologicznych. Pełnią one bowiem inną funkcję - ich rolą jest pomoc w **monitoringu jakości** konkretnej realizacji programu. Pozytywne wyniki monitoringu pozwalają przyjąć w sposób uprawniony, że dana realizacja programu została wykonana na wystarczającym poziomie jakości, aby osiągnąć efekty uzyskane w wyspecjalizowanych badaniach ewaluacyjnych.

Realizacja programu Archipelag Skarbów® dla klas drugich Gimnazjum została wysoko oceniona przez młodzież (**4,96**). Wysoki odsetek młodzieży zadeklarował motywację do podjęcia zdrowego stylu życia w różnych jego wymiarach. Ponadto, trenerom udało się nawiązać dobry kontakt z młodzieżą, która chętnie angażowała się w ćwiczenia i podchodziła w przerwach by porozmawiać. Młodzież zaangażowała się

również w zadania domowe postawione przez trenerów – sporo osób podjęło minidecyzje profilaktyczne, kilkanastu osób przygotowało prace na **Festiwal Twórczości**. Współpraca trenerów z kadrami pedagogicznymi przebiegała sprawnie. Pedagog wysoko ocenił pracę trenerów we wszystkich jej aspektach **(5,8)**.

W świetle danych z monitoringu jakości realizacji, dotychczasowych doświadczeń pracy z programem Archipelag Skarbów® oraz wyników badań ewaluacyjnych nad jego skutecznością z lat 2007-2008 przyjąć należy, że **skuteczność programu dla uczniów w zakresie zmian postaw młodzieży i ograniczenia zachowań ryzykownych jest nie mniejsza niż ta osiągnięta w badaniach z lat 2007-2008**. [Nie mniejsza, gdyż od czasu przeprowadzenia tych badań program Archipelag Skarbów® jest nieustannie doskonalony, modyfikowany i dostosowywany do zmieniających się potrzeb młodzieży. Obecnie program jest niewątpliwie lepszy niż w latach 2007-2008].

Jednocześnie należy podkreślić, że **skuteczność programu Archipelag Skarbów® dla młodzieży z Państwa szkoły może być wyższa jeśli podejmą Państwo pracę z młodzieżą w oparciu o treści programu i materiały jakie Państwo otrzymali**.

Z poważaniem

Agnieszka Łaś

Marcin Mądry

certyfikowany trener
programu profilaktyki zintegrowanej
Archipelag Skarbów®